МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва

Кафедра обліку і оподаткування

Допущено до захисту
«___»_____ 2023 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ **Мельник Л.Ю.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СТОВ «СТЕБНЕ» ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконав – студент 2 курсу, групи 22 м-о
освітньої програми «Облік і оподаткування»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Поліщук Сергій Миколайович

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Крочак Оксана Іванівна

Умань – 2023

Реферат

на кваліфікаційну роботу:

«Обліково-аналітичне забезпечення та контроль виробничих запасів у СТОВ «Стебне» Звенигородського району Черкаської області»

студента факультету економіки і підприємництва

Уманського національного університету садівництва

Поліщука Сергія Миколайовича

Для суб'єктів господарювання запаси відіграють вагому роль забезпеченні їх нормальної безперебійної роботи і наданні ними послуг. Вагому частину собівартості становлять витрати щодо використання запасів. Звичайно це зумовлює необхідність створення певних важелів для управління запасами суб'єктів господарювання, такі умови дозволять досягнути максимальної оптимізації економії коштів і придбання та використання наявних запасів. На основі якісної облікової інформації базуються управлінські рішення. В свою чергу, бухгалтерський облік складає базу інформаційної системи, удосконаливши її можна покращити ефективність забезпечення системи управління підприємства в цілому та виробничими запасами зокрема.

Кваліфікаційна робота виконана на основі даних сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Стебне» Звенигородського району Черкаської області. Зміст роботи включає вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел та додатки. Основний обсяг роботи становить 47 сторінок друкованого тексту, включаючи 9 таблиць, 6 рисунків і додатки.

Перший розділ роботи розкриває теоретичні засади облікового забезпечення операцій, пов'язаних з обліком виробничих запасів.

У другому розділі роботи наведено характеристику основних показників діяльності господарства, включаючи аналіз фінансово-економічного стану, а також розглянута облікова політика підприємства та відображення господарських операцій, що пов'язані з обліком виробничих запасів.

Третій розділ роботи присвячено удосконаленню облікового забезпечення в управлінні виробничими запасами підприємства.

На основі результатів дослідження сформульовано відповідні висновки, розроблені та впроваджені рекомендації.

Резюме: В кваліфікаційній роботі на основі даних досліджуваного господарства розглянуто аспекти облікового забезпечення управління виробничими запасами та запропоновано напрями їх удосконалення.

Ключові слова: облік, активи, запаси, управління, аналіз, контроль.

Summary: In the qualification work, based on the data of the researched farm, the aspects of accounting support for the management of production stocks were considered and directions for their improvement were proposed.

Keywords: accounting, assets, stocks, management, analysis, control.

.

ЗМІСТ

ВСТУП		
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА		
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА		
2.1.	Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства	
2.2.	Документальне оформлення руху виробничих запасів підприємства	
2.3.	Синтетичний та аналітичний облік наявності та руху виробничих запасів підприємства	
2.4.	Контроль виробничих запасів підприємства	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАПЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА		
ВИСНОВКИ		
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність теми. Важливою умовою безперебійної роботи підприємств є наявність необхідної кількості запасів, забезпечення їх ефективного використання та швидкості їх перетворення в готову продукцію або послуги, саме тому особливої актуальності сьогодні набуває ефективна організація процесу управління виробничими запасами.

Однією із складових стабільної та рентабельної роботи підприємства є оптимальна наявність і обіг виробничих запасів. Запаси - це такий вид оборотних засобів, який практично завжди є в тому чи іншому вигляді на будь-якому підприємстві. Облік виробничих запасів становить дуже трудомісткий процес. І це пов’язано не лише з різноманітністю самих запасів (від матеріалів і тари до палива і запасних частин), а й з оформленням великої кількості первинних документів на різних стадіях руху виробничих запасів.

Першим із найдивніших інструментів пошуку резервів збільшення ефективності відтворення запасів та управління ними є чітка організація фінансового обліку виробничих запасів. Від об'єктивності, правдивості, та достовірності повноти відображення витрачання, які зв’язані із рухом виробничих запасів, залежить неупередженість і правдивість усіх значних для користувачів показників. Нагляд за витрачанням матеріально-технічних ресурсів дає можливість зменшити ризик банкрутства господарства та збільшити ефективність фінансового обліку, контролю та політики управління виробничими запасами з метою їх збереження, підвищення та стабілізації ефективності роботи сільськогосподарських підприємств.

Питання обліку виробничих запасів з різним ступенем теоретичного і практичного пояснення розглянуто в багатьох сучасних виданнях різними науковцями. Спірність теоретичних положень, фактична важливість врахування і розгляду виробничих запасів, недостатній ступінь їх зумовили вибір теми і визначили спрямованість кваліфікаційної роботи.

Мета роботи полягає у дослідженні сучасних проблем облікового

забезпечення управління виробничими запасами, а також у розробці шляхів його удосконалення на підприємстві, задля забезпечення ефективного управління виробничим процесом та економічним використанням наявних ресурсів.

Для досягнення вказаної мети в роботі послідовно вирішуються такі задачі:

- розкрити економічну сутність та класифікацію виробничих запасів;
- розглянути нормативно-правову базу обліку запасів підприємства;
- висвітлити документальне оформлення, синтетичний та аналітичний облік виробничих запасів на різних етапах їх руху;
- розкрити методичні процедури проведення контролю за збереженням та використанням запасів на підприємстві;
- розробити рекомендації щодо покращення обліку та контролю виробничих запасів та застосування їх на досліджуваному підприємстві.

Предметом дослідження є теоретичні засади та діюча практика з обліку і управління виробничими запасами та їх удосконалення в умовах ринкових відносин.

Об'єктом дослідження є процес облікового забезпечення управління виробничими запасами підприємства.

Методи дослідження. З метою узагальнення й оцінки поточного стану ведення обліку застосовано методи асоціацій і аналогій; логічного аналізу; деталізації; порівняльного аналізу; системного вивчення господарських процесів, а також схематичні і графічні методи для наочного зображення результатів дослідження.

Інформаційна база дослідження у роботі представлена нормативно-правовими актами та законами, матеріалами органів державної статистики України, підручниками, монографіями, науковими посібниками, тезами, статтями фахівців щодо проблемних та актуальних питань обліку, звітності та управління виробничими запасами на підприємстві, первинними документами, регістрами бухгалтерського обліку та фінансовою звітністю СТОВ «Стебне».

Основний обсяг кваліфікаційної роботи становить 47 сторінок, 9 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел (54 найменування), 5 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах надзвичайності та тяжкого соціально-економічного стану в країні всі підприємства на ринку зацікавлені в ритмічності роботи, в перспективі на майбутнє. Тому сьогодні аграрна сфера потребує серйозних реформ у структурах, які керують економічною діяльністю, однією з яких є оптимізація виробничих запасів.

Запаси - це продукція виробничо-технічного призначення, споживчі й інші товари, що перебувають на різних стадіях виробництва й обігу, та очікують вступу в процес виробничого або особистого споживання [4].

Виробничі запаси є важливою категорією, адже вони являються складовою частиною запасів підприємства. Вони посідають важливе місце у складі майна і високі позиції у структурі затрат сільськогосподарських підприємств, при підрахунку результатів діяльності сільськогосподарських підприємств та при висвітленні певної інформації про його економічний стан. Виробничі запаси входять до оборотних активів підприємства, оскільки вони можуть бути переведені в грошові кошти протягом одного року або операційного циклу [43].

Виробничі запаси є складовою частиною активів підприємства. Вони суттєво впливають на фінансові результати господарської діяльності, оскільки займають найбільшу питому вагу у складі витрат підприємства більшості галузей виробництва різних сфер діяльності. Забезпечуючи постійність, безперервність та ритмічність господарської діяльності підприємства, вони гарантують його економічну безпеку, тому раціональне використання запасів є одним із найважливіших факторів розвитку економіки, що, своєю чергою, приводить до збільшення обсягів виробництва та прибутку підприємств.

Термін «запаси» у національній літературі з’явився із введенням в дію національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. До прийняття стандартів термін мав різні назви, а саме матеріальні ресурси, ТМЦ, виробничі

ресурси, предмети праці. В деякій фінансовій літературі носять назву товарно-матеріальних запасів (цінностей), а в інших матеріальних ресурсів. Деякі науковці запаси представляють господарськими засобами, де розділяють їх на засоби праці та предмети праці, інші «виробничими ресурсами», де поєднують матеріальні і трудові ресурси [52].

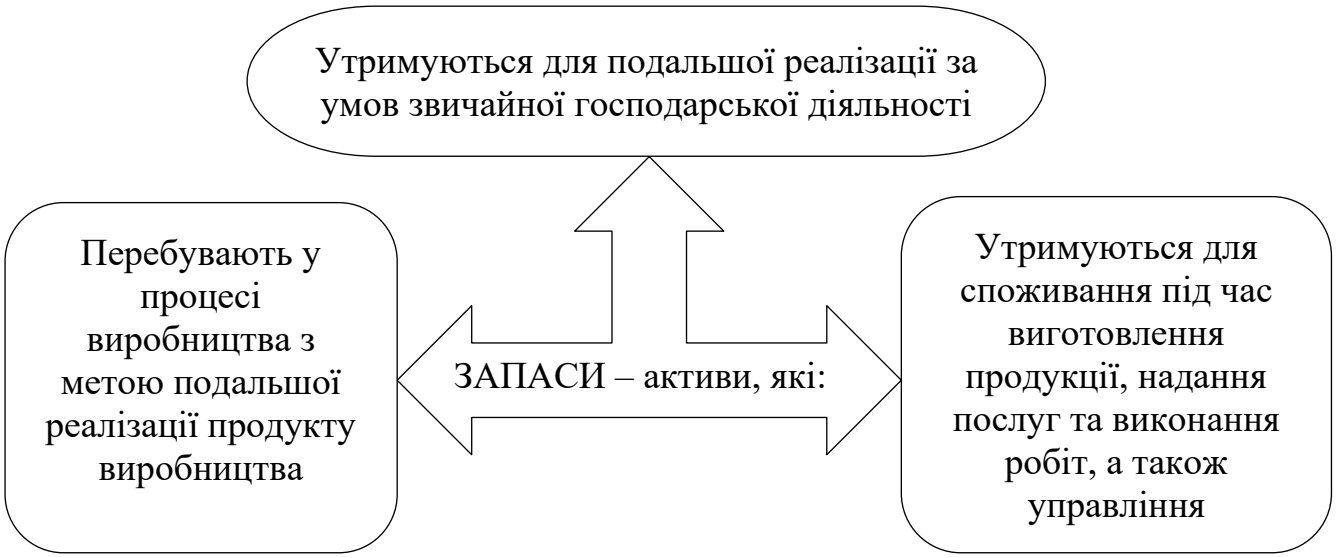

Рис. 1.1. Визначення виробничих запасів відповідно до НП(С)БО 9 «Запаси»

Для всебічного аналізу категорії «запаси» звернемось до наукової літератури, де зустрічається багато різних понять вчених, економістів, пов'язаних із запасами. Проте слід врахувати, що кожне із них має власне тлумачення й несе суб'єктивний характер. Так, у науковому аспекті часто застосовується поняття «запаси», замінене поняттям «ресурси», «матеріали», «предмети праці», «предмети споживання», «товари» і таке інше.

Вчені надають своє визначення даної категорії. Так в роботах Бондаренко О.М., Тітаренко А.Д. [4] зазначається, що «запаси - це матеріальні ресурси (предмети споживання, засоби виробництва, інші цінності), необхідні для здійснення розширеного відображення, задоволення сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, які знаходяться в коморах або в інших місцях з метою їх подальшого застосування».

В напрацюваннях Коваль Н.І. [20] наводить таке визначення: «запаси - це оборотні активи у матеріальній формі, які знаходяться у власності підприємства та здійснюють його функціонування (або знаходяться у процесі виконання робіт, надання послуг, виробництва продукції) і будуть застосовані, як очікується, протягом одного операційного циклу».

До складу виробничих запасів на думку Подолянчук О.А. [43] «відноситься вся продукція виробничо-технічного призначення, яка знаходиться на різних етапах виробництва і обігу, вироби народного споживання та інші товари, що очікують на вступ у процес виробничого або особистого споживання».

Ми погоджуємося із кожним з цих тлумачень, але слід відзначити, що НП(С)БО 9 «Запаси» представляє найбільш точне, досконале та уніфіковане визначення даної категорії, представляючи всі можливі випадки використання даного типу активів [32].

У науковій літературі часто зустрічається визначення «виробничі запаси», змінене поняттям «матеріали». Частина науковців при визнанні терміну матеріальних оборотних активів використовують поняття «цінності». Але, термін «цінності» є описовою ознакою, категорією, якісним або критеріальним показником, що характеризує виробничі запаси як економічні елементи, які мають користь для їх власникам та можуть принести їм відповідні економічні вигоди. Матеріальні цінності представляються активом, якщо існує вірогідність того, що сільськогосподарське підприємство в майбутньому отримає економічні вигоди, пов’язані з їх використанням, і коли їхня вартість може бути достовірно оцінена. Аналіз наукової літератури щодо змісту категорії «запаси» та порівняння понять «виробничі запаси», «матеріальні запаси», «матеріальні ресурси» свідчить, що в економічній теорії при визначенні термін «виробничі запаси» необхідно враховувати їхню участь у виробничому циклі.

Бегун С. [2] наводить власне тлумачення виробничих запасів: «Виробничі запаси - це складові предметів праці, які використовуються у виготовленні готової продукції, але безпосередньо ще не задіяні у виробничому процесі,

використовуються протягом одного операційного циклу і всю свою вартість переносять на вартість кінцевої продукції».

В процесі написання кваліфікаційної роботи, на основі критичної оцінки змісту наукової літератури, вважаємо за доцільне наступне визначення поняття «виробничі запаси»: «виробничі запаси - предмети праці, що використовуються в процесі виробничої діяльності і споживаються цим виробництвом протягом одного господарського (виробничого) циклу, після завершення якого цілком переносять свою вартість на вартість новоствореного продукту».

Таким чином, виробничі запаси сільськогосподарського підприємства є функціональною складовою для повноцінної роботи. Ні одне підприємство не може обійтися без виробничих запасів. Це єдиний з основних активів, з числа решти перебувають у ході виготовлення зі ціллю подальшої реалізації продукту виробництва, зберігаються для споживання під час виробництва готової продукції, надання відповідних послуг та виконання робіт. Виробничі запаси є базовою складовою собівартості виготовленої продукції здійснюють вплив на розмір нерозподіленого прибутку підприємства [25].

Раціональна організація обліку запасів потребує економічно обґрунтованої їх класифікації. Класифікація запасів необхідна для правильної організації складського господарства, ведення аналітичного обліку, а також для нормування, планування, обліку й управління запасами на підприємстві.

Слід зазначити, що в міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 2 «Запаси» наведено загальну класифікацію запасів без окремої деталізації складових. Що стосується національних стандартів, то НП(С)БО 9 розширює класифікаційні ознаки категорії «запаси» й доповнює список такими позиціями, як МШП та поточні біологічні активи, сільськогосподарська продукція та продукція лісового господарства. На нашу думку, така ситуація пояснюється тим, що міжнародні стандарти обліку не враховують специфіки обліку окремо взятої країни [29].

Найпоширенішими видами виробничих запасів є матеріали, сировина, готова продукція, компоненти готової продукції, незавершене виробництво,

залишки товарів для перепродажу, наливні чи мастильні речовини тощо. Частини, які входять до складу матеріальних цінностей, залежать від особливостей сільськогосподарських підприємства.

Систему законодавчого регулювання обліку запасів сільськогосподарських підприємств зобразимо схематично.

Рис. 1.2. Система законодавчого регулювання обліку виробничих запасів

Таким чином, оглянувши основні нормативно-правові документи, які забезпечують регламентацію обліку та управління виробничих запасів сільськогосподарських підприємств в Україні встановлено, що інформація розкривається найбільш повно в НП(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» тому, що в даних документах представлено питання з обліку виробничих запасів. У них викладено важливі питання обліку певної ділянки бухгалтерського обліку, що стосується виробничих запасів за вимогами НП(С)БО та МСБО.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Стебне» (далі – СТОВ «Стебне») засноване на основі приватної власності. Місцезнаходження: Село Стебне, Звенигородський район, Черкаська область. Підприємство керується Конституцією України, Законами України, Цивільним, Господарським та Податковим кодексами України, іншими нормативно-правовими актами та Статутом господарства. Досліджуване господарство створено з метою здійснення господарської та комерційної діяльності задля досягнення позитивних економічних результатів та одержання прибутку.

СТОВ «Стебне», як юридична особа, є приватним аграрним підприємством, яке створене з метою виробництва сільськогосподарської продукції. Основними напрямами та видами діяльності досліджуваного агроформування є вирощування зернових та технічних культур. Виробничі потужності господарства розташовані в безпосередній близькості від покупців та постачальників, щоб забезпечує максимальну взаємодію між ними.

Підприємство має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, діє за принципом повного господарського розрахунку, має печатку зі своїм повним найменуванням, ідентифікаційним кодом і належністю до відповідної галузі, кутовий штамп та інші печатки, необхідні для ведення діловодства.

У відповідності з чинним законодавством і в межах Статуту підприємство з урахуванням завдань власника, якому воно підпорядковане, самостійно вирішує питання своєї господарської діяльності, в тому числі визначає структуру управління, розробляє штатний розпис, вступає в договірні відносини з іншими установами, підприємствами та організаціями, набуваючи майнові права і відповідні обов’язки, може бути позивачем та відповідачем в судах.

Майновий комплекс господарства складають усі матеріальні та нематеріальні активи, що обліковуються на балансі підприємства і передані йому власниками на праві господарського відання, а також придбані за рахунок коштів від фінансово-господарської діяльності та/або набуті іншим шляхом, не забороненим законодавством.

Підприємство користується землею і іншими природними ресурсами відповідно до мети своєї діяльності та чинного законодавства. Земельні ділянки, які надані в постійне користування СТОВ «Стебне» для розміщення його об'єктів, здійснення господарської діяльності та ведення товарного сільськогосподарського виробництва є власністю пайовиків, що надають свої земельні ділянки в довгострокове користування.

Таблиця 2.1.

Склад і динаміка земельних угідь СТОВ «Стебне» Звенигородського району Черкаської області, га

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р.	
						+/-	%
Усього сільськогосподарських угідь, га	2784	2946	2737	2801	2809	25	0,9
Із них: рілля, га	2722	2938	2737	2801	2809	87	3,2
Розораність, %	97,8	99,7	100,0	100,0	100,0	2,2 в.п.	х

Аналізуючи показники табл. 2.1. бачимо, що протягом досліджуваних років загальна площа сільськогосподарських угідь агроформування збільшилась на 25 га або на 0,9% і в 2022 році становила 2809 га. Слід зазначити, що протягом досліджуваного періоду всі сільськогосподарські угіддя рілля займала лише у останніх трьох роках дослідження, у всі інші попередні два роки до площі сільськогосподарських угідь входили пасовища. Збільшення кількості площі сільськогосподарських угідь відбулося за рахунок того, що господарство збільшує свій земельний фонд беручи землі в оренду.

На підприємстві працює кваліфікований персонал, якій разом утворює

складний та налагоджений механізм виробництва сільськогосподарської продукції. Агрономи підприємства, керівники підрозділів, спеціалісти різних відділів, працівники виробництва, бухгалтера та інші робітники з великим досвідом втілюють в життя процес виробництва аграрної продукції. В СТОВ «Стебне» чисельність працівників постійно змінюється, так як одні працівники наймаються на роботу, а інші звільняються. Крім цього на сезонні роботи дане підприємство залучає сезонних працівників.

Таблиця 2.2.

Склад трудових ресурсів у СТОВ «Стебне»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2018 р. (+,-)
Середньооблікова кількість штатних працівників (рослинництво), осіб	67	71	72	71	65	-2
Валова продукція в постійних цінах 2010 р., тис. грн.	24471,7	23702,6	24692,8	26959,1	29320,8	4849,1
- на 1 працівника, тис. грн.	365,2	333,8	343,0	379,7	451,1	85,8

В 2022 році середньооблікова чисельність працівників у даному господарстві становила 65 осіб. За останні три роки дослідження можемо спостерігати постійне зменшення кількості зайнятих працівників. Лише у 2022 році кількість працюючих зменшилась на 6 осіб в порівнянні з попереднім роком і на 2 особи у порівнянні з базовим роком. Дане скорочення пояснюється тим, що агроформування постійно намагається оновлювати техніку і обладнання, що більш ефективне і потребує меншої кількості затрат праці трудових ресурсів. Всі працюючі зосередженні в галузі рослинництва, адже господарство взагалі не займається тваринництвом.

Ще одним не менш важливим фактором від яких залежать результати господарської діяльності є забезпеченість аграрного товариства основними

засобами та ефективність їх використання.

Таблиця 2.3.

Показники забезпеченості і ефективності використання основних засобів у СТОВ «Стебне»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р., %
Валова продукція в постійних цінах 2010 р., тис. грн.	24471,7	23702,6	24692,8	26959,1	29320,8	119,8
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	9780,0	7046,5	12880,5	18415,5	21149,5	216,3
Капіталозабезпеченість, тис. грн. на 100 га с.-г. угідь	351	239	471	657	753	214,3
Капіталоозброєність, тис. грн.	146	99	179	259	325	222,9
Капіталовіддача, грн.	2,50	3,36	1,92	1,46	1,39	55,4
Капіталомісткість, грн.	0,40	0,30	0,52	0,68	0,72	180,5

Аналізуючи використання основних фондів у СТОВ «Стебне» можна зробити висновки,що середньорічна вартість основних засобів в 2022 році зросла на 116,3% в порівнянні з 2018 роком. Аналогічно зросла і вартість валової продукції на 119,8% у порівнянні з базовим роком дослідження. Також зросли такі показники, як капіталозабезпеченість у 2 рази та капіталоозброєність у 2,2 рази. Зростання даних показників свідчить про зростання частки основних засобів на 1 га сільськогосподарських угідь та на 1 середньооблікового працівника. Поряд з цим капіталовіддача знизилась на половину, що означає зменшення частки валової продукції на 1 гривню основних засобів, а капіталомісткість навпаки зросла майже у 2 рази, це свідчить про збільшення частки основних засобів на 1 гривню валової продукції.

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства,

визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Оцінка фінансового стану дає можливість розрахувати показники підприємства щодо його платоспроможності, прибутковості та спланувати діяльність таким чином, аби досягти найкращих результатів.

Таблиця 2.4.

Основні економічні показники господарської діяльності СТОВ «Стебне»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р., %
Валова продукція в постійних цінах 2010 р., тис. грн.	24471,7	23702,6	24692,8	26959,1	29320,8	119,8
Чистий доход від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн.	13571	19819	8854	37394	20822	153,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	9232	14445	7860	28609	16052	173,9
Валовий прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	4339	5374	994	8785	4770	109,9
Чистий прибуток , тис. грн.	5070	8091	2619	9538	5893	116,2
Рівень рентабельності, %	54,9	56,0	33,3	33,3	36,7	-18,2 в.п.
Площа с.-г. угідь, га	2784	2946	2737	2801	2809	100,9
Кількість працівників, осіб	67	71	72	71	65	97,0
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	9780	7046,5	12880,5	18415,5	21149,5	216,3
Валова продукція на: 100 грн. -основних засобів, грн.	250	336	192	146	139	55,4
-1 працівника, тис. грн.	365	334	343	380	451	123,5
-100 га с.-г. угідь, тис. грн.	879	805	902	962	1044	118,7
Вироблено на 100 га с.-г. угідь; тис. грн. валової продукції	879,0	804,6	902,2	962,5	1043,8	118,7
- чистого доходу (виручки) від реалізації	487,5	672,7	323,5	1335,0	741,3	152,1
- чистого прибутку	182,1	274,6	95,7	340,5	209,8	115,2

Показники фінансового стану господарюючого суб’єкту мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як

партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства акціонерів, банків, податкових адміністрацій свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Аналізуючи основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства (табл. 2.4.) можна зробити висновок, що вартість валової продукції сільськогосподарського виробництва в постійних цінах 2010 року збільшилась в 2022 році в порівнянні з 2018 роком на лише 19,8%. Рівень чистого доходу від реалізації продукції за аналогічний період зріс на 53,4% або на 7251 тис. грн. Одночасно зросла і собівартість виробленої продукції на 73,9%. Фінансовим підсумком господарської діяльності будь-якого підприємства є його прибутковість, яка, як відомо, характеризується абсолютними і відносними показниками. Абсолютний показник прибутковості — це сума прибутку. Відносний показник прибутковості — це рівень рентабельності. Характеризуючи показник рівня рентабельності за 2022 рік в порівнянні з 2018 роком, то він зменшився на 18,2 відсоткові пункти. Виробництво валової продукції на 1 працівника в 2022 році в порівнянні з 2018 роком збільшилось на 23,5%. Значною мірою це збільшення пояснюється скороченням кількості працюючих та незначним збільшенням обсягів валової продукції. Виробництво валової продукції на 100 га с/г угідь також збільшилось на 18,7 %, що пояснюється розширенням площі с/г угідь.

Виходячи з річної звітності та статистичних даних товариства, слід відмітити, що досліджуване господарство є вузькоспеціалізованим. Серед представлених галузей основною є рослинництво, на яке в структурі товарної продукції в середньому за роки дослідження припадає 89,7 % всієї виручки від реалізації, все інше займають послуги в господарстві – 10,3%. Найбільшу питому вагу серед продукції рослинництва складають технічні культури, на які припадає 51,9%. Серед яких соняшник займає 27,7%, соя – 18,8% і ріпак озимий 5,4 %.

Друге місті в структурі товарної продукції належить зерновим і зернобобовим, які в сумі становлять 37,3%, із них найбільше припадає на пшеницю озиму – 14,2%, після неї іде кукурудза на зерно – 13,8%, ячмінь в сумі становить 8,1% і горох – 1,3%. Таким чином СТОВ «Стебне» спеціалізується на виробництві технічних і зернових культур.

Основною метою проведення аналізу виробничих запасів є можливість підвищення ефективності виробництва за рахунок більш раціонального використання наявних ресурсів, пошук можливих варіантів їх економії, визначення відхилень. В той же час нестача сировини, матеріалів може призвести до перебоїв у процесі виробництва і недовантаження виробничих потужностей. Усе це обумовлює необхідність постійного контролю за рівнем виробничих запасів.

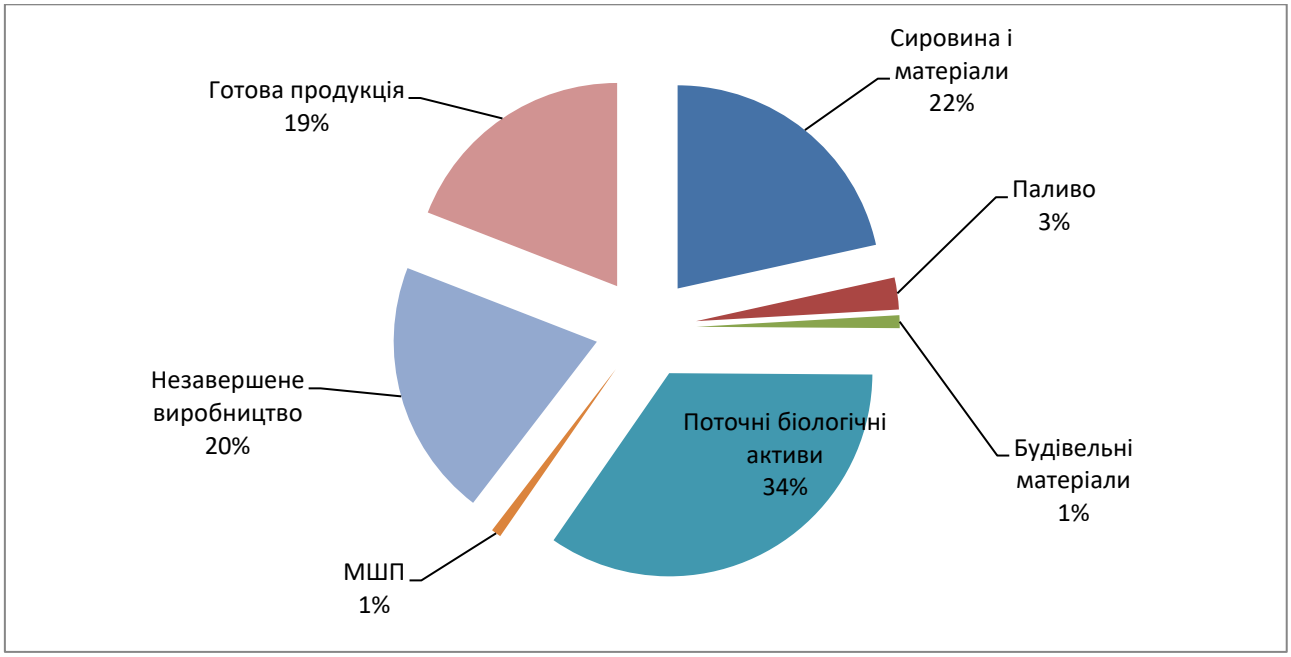

Рис. 2.1. Структура виробничих запасів СТОВ «Стебне» на кінець 2022 р., %

З даних вищеозначеного рисунку, можна зробити висновки, що значна частка виробничих запасів припадає на поточні біологічні активи, так у 2022 р. їх частка становила 34%. Сировина та матеріали займають частку у 22%. Незавершене виробництво – 20%. Готова продукція - 19%.

У системі обліково-аналітичного управління підприємством значне місце

відводиться економічному аналізу. Саме від його належної організації та застосування багато в чому залежить обґрунтованість, виваженість та ефективність прийняття управлінських рішень на підприємстві щодо раціонального використання матеріальних запасів, оперативного врегулювання процесів виробництва, постачання, збуту, визначення резервів, усунення негативних причин.

2.2. Документальне оформлення руху виробничих запасів підприємства

Для ефективного управління виробничими запасами та безперебійної діяльності підприємства, важливим є забезпечення своєчасною інформацією про необхідну кількість виробничих запасів, що дозволить мінімізувати при цьому поточні витрати на утримання та забезпечить ефективний контроль за їх рухом. Саме тому ефективна організація облікової системи виробничих запасів на підприємстві має бути організована через правильне оформлення господарських операцій з ними через первинну документацію. В залежності від розміру підприємства для організації обліку запасів використовують різні форми бухгалтерських документів. Також може бути окремий бухгалтер який веде облік запасів на підприємстві. Це все обов’язково має бути прописано в Наказі про облікову політику підприємства. На досліджуваному підприємстві є окремий бухгалтер який здійснює облік виробничих запасів, МШП, готової продукції та поточних біологічних активів.

В СТОВ «Стебне» облікову політику затверджено Наказом керівника №01 від 01.01.2023 року. До Наказу про облікову політику додаються додатки: робочий план рахунків, графік документообігу, посадові інструкції, склад апарату бухгалтерії, склад апарату внутрішнього контролю, форми документів, не передбачені в установленому порядку, та інше.

Щодо теми дослідження, то там вказано, що необхідно здійснювати визнання та первісну оцінку запасів (матеріалів, сировини, палива, комплектуючих виробів, товарів) в залежності від шляхів надходження запасів

на підприємство: придбані за плату, виготовлені власними силами, внесені до статутного капіталу, отримані безоплатно, придбані в результаті обміну на подібні та неподібні активи згідно з НП(С)БО 9 «Запаси».

Організувати аналітичний рух запасів за підрозділами: у бухгалтерії - у кількісно-сумовому вираженні, на складах - у кількісному вираженні, у магазинах - у кількісно-сумовому вираженні, у виробництві - у кількісному вираженні.

Оцінку готової продукції протягом року здійснювати за плановою собівартістю, яку в кінці року доводити до фактичної собівартості. Оцінку запасів при відпуску у виробництво чи іншому вибутті здійснювати за методами середньозваженої собівартості та методом «ФІФО».

Транспортно-заготівельні витрати, які входять до первісної вартості запасів, придбаних у постачальників, безпосередньо включати до собівартості запасів: інші витрати, що входять до первісної вартості запасів, придбаних у постачальників, щомісяця відносити до вартості придбаних запасів.

Нажаль, в Наказі про облікову політику не зазначена одиниця обліку запасів, яка використовується на підприємстві. Тому, на нашу думку доцільно було б переглянути Наказ про облікову політики та додати цей пункт.

Документальне оформлення надходження виробничих запасів, їх наявності та витрачання є досить складним процесом, адже структура документообігу повинна бути такою, щоб забезпечувати вчасне надходження необхідної інформації як для обліку, так і для контролю та оперативного управління рухом виробничих запасів.

Існують такі первинні документи, якими найчастіше оформлюється надходження виробничих запасів (таблиця 2.5.).

Таблиця 2.5.

Первинні документи при надходженні запасів

№ п/п	Назва документа	Призначення
1	Прибутковий ордер	Він призначений для оприбуткування матеріалів, які надійшли на підприємство від постачальників або з переробки. Заповнюється при відсутності якісних та кількісних розбіжностей з документами постачальника, а також при оприбуткуванні запасів з переробки. Використовується для оперативного обліку на складах, аналітичного та синтетичного обліку надходження запасів.
2	Товарно - транспортна накладна	Призначена для обліку поставок запасів та розрахунків за їх перевезення автомобільним транспортом. Використовується для кількісного та якісного обліку запасів.
3	Акт про приймання матеріалів	Застосовується для оформлення приймання запасів, що мають кількісні та якісні розбіжності з даними супроводжуючих документів постачальника, а також при прийманні запасів, що надійшли без документів.
4	Журнал обліку надходження вантажів	Застосовується для реєстрації транспортних документів, пов'язаних з отриманням вантажів з залізниць, водних шляхів та оприбуткуванням їх на склад підприємства.
5	Довіреність	Призначено для оформлення права окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні запасів.
6	Акт списання бланків довіреностей	Застосовується для реєстрації видання під розписку довіреній особі довіреностей.
7	Журнал реєстрації довіреностей	Застосовується для реєстрації виданих під розписку довіреній особі довіреностей
8	Відомість обліку залишків матеріалів на складі	Складається на основі матеріальних звітів матеріально відповідальних осіб і показує рух матеріальних цінностей на складі за день

СТОВ «Стебне» користується наступними первинними документами при надходженні виробничих запасів: прибутковий ордер, товарно-транспортна накладна, акт про приймання матеріалів.

Надходження виробничих запасів може оформлятися й іншими документами. Наприклад, супровідними документами постачальників (рахунок-фактура, платіжна вимога-доручення. товарно-транспортна накладна) є підставою для кількісного та якісного приймання партії запасів, що надійшли, а також використовуються для розрахунків між постачальниками і покупцями за відвантажені (відпущені) запаси. У випадку, коли виробничі запаси надійшли від

постачальника автомобільним транспортом, вони приймаються на підприємство на підставі товарно-транспортної накладної, отриманої від відправника вантажу.

Якщо виробничі запаси виготовляються на підприємстві власними силами, то їх оприбуткування відбувається на підставі виробничих звітів та накладних внутрішньогосподарського призначення. Якщо запаси вносяться до статутного капіталу, їх надходження оформлюється відповідним наказом, договором і накладною. При одержанні безоплатно або в результаті обміну надходження запасів оформлюється договором, накладними та дорученнями.

Контроль за своєчасним надходженням матеріалів здійснюється відділом постачання і бухгалтерією. Необхідно забезпечувати своєчасне оформлення надходження матеріалів, за цим повинні стежити працівники бухгалтерії (матеріального відділу) або головний бухгалтер.

Одержані виробничі запаси зберігаються на підприємстві у складах або в коморах. За збереження запасів на складі несе відповідальність особа, з якою підписано договір про матеріальну відповідальність (комірник або завідуючий складом). Він веде аналітичний облік запасів, які знаходяться на його збереженні. Матеріали, що надійшли на склад, ретельно перевіряють, встановлюють відповідність їхньої якості, кількості, асортименту, умов постачання даним супровідних документів. Регістром аналітичного обліку на складі є Картка складського обліку або Книга складського обліку.

Картка відкривається в бухгалтерії та видається матеріально відповідальним особам під розписку в реєстрі, в якому вказуються дата видачі, реєстраційний номер картки і ставиться підпис одержувача. Записи в Картці складського обліку (у кількісному виразі) роблять матеріально відповідальні особи на підставі первинних документів, що підтверджують рух матеріалів у день здійснення операції. Завідувач складом щодня записує в складську картку всі операції з надходження і витрат матеріалів, нумеруючи свої записи з початку року чи кварталу. Після кожного запису визначається залишок матеріалів даного номенклатурного номера.

Регістром аналітичного обліку на складі є також Книга складського обліку. В Книзі на кожний вид запасів відкривається окрема сторінка. Щоденно завідуючий складом робить записи про рух запасів. В кінці дня по кожному виду запасів виводиться залишок, який є залишком на початок наступного робочого дня.

В кінці кожного місяця завідуючий складом складає Звіт про рух матеріальних цінностей у двох примірниках. Один примірник залишається на складі, а другий - разом з прикладеними до нього первинними документами здається в бухгалтерію. Бухгалтер перевіряє залишки на початок місяця і робить таксування звіту.

Запаси на виробництво видаються зі складів тільки представникам цехів, господарств, відділів, які офіційно призначаються для їх отримання. Виробничі запаси зі складів підприємства відпускаються в цехи для виготовлення продукції і на господарські потреби, а також на сторону для переробки чи реалізації як надлишкові чи непотрібні.

Матеріали у виробництво повинні відпускатися відповідно до лімітів, встановлених на підставі норм витрат запасів на одиницю виробу, а також плану випуску продукції на місяць.

Основні первинні документи, якими користується СТОВ «Стебне» при відпуску виробничих запасів:

- ✓ Лімітно-забірна картка. Вона призначена для оформлення відпуску матеріалів, які систематично споживаються при виготовлені продукції, а також для поточного контролю за дотриманням встановлених лімітів відпуску запасів на виробничі потреби. Використовується для оперативного обліку на складі, аналітичного і синтетичного обліку відпуску запасів в межах затвердженого ліміту.
- ✓ Акт - вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів. Заповнюється
- ✓ при разовому відпуску запасів для виробничих та господарських потреб.

- ✓ Накладна - вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів. Застосовується для обліку руху матеріалів всередині підприємства. Використовується для оперативного обліку на складах, аналітичного і синтетичного обліку руху запасів в бухгалтерії.
- ✓ Накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей. Застосовується для оформлення відпуску матеріалів виробничим одиницям, об'єднанням чи стороннім організаціям.
- ✓ Акт про витрати давальницьких матеріалів. Застосовується для оформлення витрат матеріалів відкритого зберігання, що належать замовнику, але витрачається будівельною чи монтажною організацією, яка виконує роботи.

При реалізації і безоплатній передачі виробничих запасів складають накладну на відпуск матеріалів на сторону.

Відпуск матеріалів для внутрішньогосподарських потреб оформляється за вимогами, що являють собою єдність розпорядницького та оправдального документів. Ця операція оформлена за допомогою вимоги на відпуск матеріалів для внутрішньогосподарських потреб

Облік значно спрощується при використанні в складському обліку комп'ютерної техніки. В цьому випадку всі прибутково-видаткові документи обробляються щоденно або в міру їх надходження зі складів. Для забезпечення інформації для потреб управління на виробництві важливе значення має розробка методики обліку наявності і руху матеріалів, яка б відповідала потребам підприємства і національному положенню (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Тим більше, що раніше діючі методики обліку товарно-матеріальних цінностей, які були вироблені наукою і практикою, на протязі останніх років в деякій мірі втратили актуальність і в основному були орієнтовані на систему ручної праці в умовах так званих твердих (планових) регульованих державою цін. Нажаль у СТОВ «Стебне складський облік запасів здійснюється в вручну, але з частковим використанням комп'ютерної техніки. Повна автоматизація складського обліку і застосування комп'ютерної техніки

значно спростили б і пришвидшили б облік запасів в досліджуваному господарстві.

Таким чином, існує величезна кількість і різноманітність документів, що нагромаджує процес реєстрації й обробки документів на всіх ділянках обліку підприємства і вимагає від бухгалтера ретельного ведення організаційних аспектів обліку виробничих запасів підприємства.

На практиці складають не всі документи, до того ж чітко не визначені терміни передачі документів з обліку запасів до бухгалтерії. В тому випадку, якщо підприємство складає всі необхідні документи, реєстрація цих документів все одно нерегулярна і несуцільна. Через відсутність контролю за документообігом документи надходять не в повному обсязі, і, як правило, в кінці місяці. Існуючий порядок ведення обліку виробничих запасів на підприємстві супроводжується дублюванням інформації в різних документах.

Подібні проблеми в надходженні облікових документів на обробку та характерні тенденції збільшення їхньої кількості до кінця місяця значно ускладнюють роботу як бухгалтерії, так і інших відділів.

Отже, порядок документального оформлення руху виробничих запасів впливає на систему їх управління, точність визначення фінансового результату підприємства, загальну ефективність його роботи.

2.3. Синтетичний та аналітичний облік наявності та руху виробничих запасів підприємства

Актуальність забезпечення безперервності процесу реалізації товарів та обслуговування покупців потребує створення на підприємстві чітко налагодженої системи управління запасами, яка б забезпечувала задоволення інформаційних потреб щодо їх наявності та руху.

В умовах автоматизації обліку налагоджений чіткий облік надходження та витрачання виробничих запасів, оскільки до пам'яті комп'ютера вводяться фактичні дані про надходження та витрачання запасів і в автоматичному режимі

виводиться їх залишок на будь-який момент часу. Відображення інформації стосовно обліку виробничих запасів проводять у графах 3-4 Розділу ІІІ Журналу 5, а МШП - у графі 5 Розділу ІІІ даного журналу. При застосуванні комп'ютерної техніки в обліку замість Журналу 5 можуть складатися регістри в розрізах, необхідних не лише для складання фінансової звітності, але й для потреб управлінського персоналу, аналізу даних і прийняття управлінських рішень.

В СТОВ «Стебне» постійно надходить сировина, основні та допоміжні матеріали, паливо, комплектуючі вироби, тара, запасні частини та ін. На підприємстві у процесі виробництва використовується велика кількість різних матеріалів. Щоб правильно організувати облік виробничих запасів, було чітко призначено матеріально-відповідальних осіб, які відповідальні за прийняття і відвантаження матеріальних цінностей (завідуючих складами, комірників, експедиторів і т. ін.), за зберігання довірених їм матеріальних цінностей, правильне і своєчасне оформлення відповідних операцій щодо обліку матеріалів, а також складено список посадових осіб, яким надано право підписувати документи на отримання і видачу зі складів матеріалів, давати дозвіл (пропуск) на вивезення з підприємства матеріальних цінностей.

Облік виробничих запасів здійснюється за такими напрямами: кількісний і вартісний облік; облік заготівлі і придбання матеріалів та розрахунків з постачальниками; наявності і руху на складах; використання у процесі виробництва; продажу, реалізації матеріальних цінностей і розрахунків з покупцями.

Для синтетичного обліку запасів призначено 2-й клас Плану рахунків «Запаси», а для виробничих запасів рахунки 20 «Виробничі запаси». Для узагальнення інформації про наявність і рух виробничих запасів застосовують окремі субрахунки. Основна маса виробничих запасів надходить від постачальників і лише матеріали сільськогосподарського призначення виготовляються безпосередньо в сільськогосподарському підприємстві.

За допомогою синтетичного обліку неможливо контролювати наявність та рух кожного виду товарно-виробничих запасів. Для отримання деталізованої

інформації, необхідної для управління запасами за їх окремими видами та процесами, організовується аналітичний облік.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться за групами матеріалів, місцями зберігання, матеріально відповідальними особами. Дані за аналітичними рахунками узагальнюються в оборотних відомостях. Рахунки аналітичного обліку використовують для контролю за зберіганням і рухом матеріальних цінностей, їх оцінки, порівняння з даними складського обліку, а також для підведення підсумків інвентаризації.

На підприємстві розроблено робочий план рахунків з обліку виробничих запасів, дотриманий згідно плану рахунків бухгалтерського обліку та інструкції по застосування плану рахунків (додаток Б). На нашу думку, на досліджуваному підприємстві доцільно застосовувати шестизначний код для аналітичного обліку виробничих запасів. Так, перші три цифри відображатимуть код субрахунку, четверта - код субрахунку другого порядку (згідно з економічною класифікацією), п’ята й шоста цифри - код аналітичного обліку в розрізі наявних найменувань виробничих запасів (згідно з технічною класифікацією).

Підприємство відкриває аналітичні рахунки залежно від потреби в кількості, необхідній для управління виробництвом. Найбільш типовими розрізами аналітики можуть виступати наступні: склади, комори, матеріально відповідальні особи, групи запасів, види діяльності.

Наведемо приклад відображення господарських операцій з обліку виробничих запасів СТОВ «Стебне».

Таблиця 2.6.

Відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку при попередній оплаті

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Здійснена попередня оплата запасів	371	311	25000
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644	5000
3	Оприбутковано запаси	208	631	20000

4	Відображено суму нарахованого раніше податкового кредиту з ПДВ	644	631	5000
5	Відображено залік заборгованостей за одержання запасів	631	371	25000
6	Здійснена попередня оплата за транспортування	371	311	320
7	Відображено податковий кредит з ПДВ за транспортними витратами	641	644	64
8	Витрати з транспортування включено до первісної вартості запасів	208	631	256
9	Відображено суму нарахованого раніше податкового кредиту з ПДВ.	644	631	64
10	Відображено залік заборгованостей за витратами на транспортування.	631	371	320

Первісною вартістю виробничих запасів, що придбані за плату, є собівартість, яка складається з таких витрат:

а) договірна вартість;

б) витрати на оплату посередницьких послуг, пов’язаних із пошуками та придбанням запасів, витрати на інформаційні та інші подібні послуги (маркетингові, рекламні), пов’язані з пошуками та придбанням запасів;

в) витрати на заготівлю, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування запасів до місця їх використання, включаючи витрати на страхування й відсотки за комерційний кредит постачальників;

д) інші витрати, безпосередньо пов’язані з придбанням виробничих запасів та доведенням їх до стану придатності для використання за запланованими цілями.

Таблиця 2.7.

Відображення операцій щодо придбання виробничих запасів

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Оприбутковано елітне насіння соняшник	208	631	1250
2	Відображено податковий кредит з ПДВ за оприбуткованим насінням соняшнику	641	631	250
3	Оплачено одержане раніше насіння соняшнику	631	311	1500
4	Оприбутковано паливо	203	631	1400
5	Оплачено одержане раніше паливо	631	311	1400
6	Суму витрат на транспортування включено до первинної вартості насіння соняшнику	208	631	133

7	Відображено податковий кредит з ПДВ за транспортними витратами	641	631	27
8	Оплачено послуги з транспортування	631	311	160

Крім придбання за грошові кошти, виробничі запаси можуть бути одержані як внесок до статутного капіталу підприємства. У такому разі, згідно з НП(С)БО 9, первісною вартістю запасів визначається узгоджена із засновниками підприємства їхня справедлива вартість, зафіксована в установчих документах підприємства. Крім перелічених вище джерел, з яких можуть надходити запаси, існує ще й спосіб безоплатного одержання виробничих запасів.

Правильність і своєчасність оприбуткування матеріалів контролює матеріальний відділ бухгалтерії (бухгалтер по запасам) шляхом перевірки відповідності прибуткових документів розрахунковим документом постачальників.

Вибуття виробничих запасів може відбуватися у випадку їх відпуску у виробництво з метою виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт), для адміністративних чи збутових потреб, реалізації на сторону, списання внаслідок невідповідності виробничих запасів критеріям активу (не є джерелом економічних вигід), списання через псування, розкрадання, втрати в межах норм природнього убутку, надзвичайних подій тощо.

Розглянемо декілька прикладів вибуття виробничих запасів на досліджуваному підприємстві.

Таблиця 2.8.

Відображення операцій в обліку реалізації насіння ячменю при попередній оплаті

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Одержано передоплату насіння ячменю	311	681	8400
2	Відображено податкові зобов’язання з ПДВ	643	641	1400
3	Відображено відвантаження цегли та дохід від реалізації	377	712	840
4	Відображено нараховані раніше податковаі зобов’язання з ПДВ	712	643	140
5	Списано облікову вартість реалізованого насіння ячменю	943	201	1100

6	Списано дохід від реалізації цегли на фінансовий результат	712	791	700
7	Списано вартість реалізованого насіння на рахунок фінансових результатів	791	943	11000
8	Визначено фінансовий результат (збиток)	442	791	400
9	Відображено залік заборгованостей	681	377	8400

Отже, в кінці звітного періоду на підставі залишків на перше число місяця, які виводяться по кожному номенклатурному номеру в картках складського обліку, складаються оборотні відомості обліку залишків запасів (сальдові відомості), які використовуються для порівняння даних аналітичного і синтетичного обліку виробничих запасів.

2.4. Контроль виробничих запасів підприємства

З метою покращення обліково-аналітичного забезпечення на будь-якому підприємстві доцільно створити систему внутрішнього контролю, головним завданням якої є перевірка господарських операцій з метою недопущення перевитрат виробничих і фінансових ресурсів, правильності постановки бухгалтерського обліку, виконання планів та бюджету. Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що на організацію внутрішньогосподарського контролю на підприємстві впливають такі фактори: ставлення керівництва до необхідності внутрішнього контролю; зовнішні умови функціонування організації, її розміри; організаційна структура, масштаби та види діяльності; стратегічні цілі та задачі; ступінь механізації, комп’ютеризація процесу діяльності; ресурсне забезпечення; рівень компетентності кадрового складу; галузева належність тощо. Вплив цих факторів зумовлює існування різних форм організації внутрішньогосподарського контролю.

На нашу думку, основними цілями внутрішнього контролю є об’єктивне вивчення фактичного стану справ на підприємстві, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і

досягнення поставленої мети, а також доведення цієї інформації до органу управління.

Для того щоб підвищити ефективність внутрішньогосподарського контролю, необхідно забезпечувати не тільки його своєчасність, але й повноту всіх операцій і процесів. Це дасть змогу стежити за станом виробничих запасів, своєчасно встановлювати відхилення та факти їх неефективного використання.

Важливе значення на підприємстві для підвищення оперативності контролю має сигнальна інформація. Для цього її доцільно складати в розрізі не тільки окремих господарських операцій, але й окремих її складових частин з відображенням конкретних причин відхилень, тобто відхилень під час надходження і руху виробничих запасів.

На досліджуваному підприємстві керівники структурних підрозділів іноді контролюють діяльність по-різному, непланомірно і несистематично, а для усунення цих недоліків доцільно скласти план поточного контролю на підприємстві, щоб протягом кожного місяця систематично контролювати операції з надходження, відпуску і використання виробничих запасів.

Процес внутрішньогосподарського контролю використання виробничих запасів доцільно починати з перевірки документального оформлення господарських операцій. Перевірка вірності документального оформлення операцій з відпуску зі складу та використання виробничих запасів здійснюється у таких напрямах:

1) перевірка документального оформлення за якістю та повнотою оформлених документів;

2) перевірка документального оформлення за напрямами:

- ✓ обґрунтованості використання відповідно до наказу про облікову політику методів оцінки запасів під час їх вибуття;
- ✓ правильності оцінки витрачених виробничих запасів;
- ✓ дотримання норм витрачання виробничих запасів;
- ✓ документального підтвердження фактів понаднормового відпуску зі складу виробничих запасів.

Під час перевірки документального оформлення за якістю та повнотою складання документів внутрішній перевіряючий має визначити:

1) порядок використання підприємством типових форм документів, а у випадку використання власне розроблених форм – доцільність та обґрунтованість їх застосування;

2) повноту заповнення обов'язкових реквізитів документів;

3) зовнішній вигляд документів (відсутність підчисток, необґрунтованих виправлень);

4) своєчасність реєстрації документів у спеціальних журналах;

5) наявність підписів посадових осіб, що дозволили виконання операції, та осіб, що її здійснили;

6) повноту і правильність відтворення у документі кількісних і вартісних показників виробничих запасів.

Результати перевірки доброякісності документального оформлення використання виробничих запасів пропонуємо відображати у робочому документі ревізора (табл. 2.9.).

Таблиця 2.9.

Результати перевірки документального оформлення операцій з використання виробничих запасів

Документ			Сума, тис грн	Опис недоліків
Номер	Дата	Назва		
27	05.01.23	Вимога	12,5	Відсутність на документі назви підприємства
47	17.07.23	ЛЗК	6,7	Відсутність на документі підпису МВО, що отримала цінності
35	13.03.23	Вимога	2,3	Виправлено кількість відпущених матеріалів цеху № 1 без належного підтвердження виправлення
78	17.05.23	Вимога	10,0	Відсутність підпису особи, що дозволила виконання операції
99	30.06.23	Вимога	8,7	Відсутність підпису особи, що дозволила виконання операції
119	10.09.23	Вимога	6,2	Відсутність підпису бухгалтера дільниці

Для поглиблення перевірки доброякісності документів (за якими виявлено порушення) доцільно здійснити контроль відповідності даних первинного,

аналітичного і синтетичного обліку використання виробничих запасів. Така перевірка дасть можливість класифікувати порушення: неуважність посадових осіб; ненавмисні помилки під час заповнення документа; зловживання та факти перекручення змісту облікової інформації.

У межах нормативної перевірки внутрішній контролер має визначити норми витрати окремих видів виробничих запасів, які встановлено відповідною інстанцією (галузевим міністерством, науково-дослідним інститутом) або ж розроблено й затверджено усередині підприємства. Після ознайомлення з нормативною базою доцільно ретельно перевірити правильність визначення ліміту (нормативу) відпуску матеріалів зі складу у виробництво. При цьому джерелами контролю є лімітно-забірні картки, накладні і вимоги на відпуск матеріалів. На величину ліміту впливають період використання ліміту, дані про вироблення й чисельний склад робочих бригад, норми витрати матеріалів на одиницю продукції.

На сільськогосподарському підприємстві перевірка кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку може бути спрямована на оцінку вірогідності даних про виробничі запаси, що надійшли, або наявних залишків на конкретну дату, на поточну кредиторську заборгованість перед постачальниками. Внутрішній ревізор перевіряє бухгалтерські проведення по дебету і кредиту рахунку 20 «Виробничі запаси», а також визначає правильність розрахунку кінцевого сальдо на субрахунках виробничих запасів.

З метою контролю надходження та оприбуткування запасів від постачальників бухгалтерія або відділ постачання ведуть Журнал обліку вантажів, що надійшли. Журнал заповнюють згідно первинних документів з надходження цінностей. В ньому також роблять відмітки про розшук вантажів, що не надійшли. Перевіряючи відпуск товарно-матеріальних цінностей у виробництво, звертають увагу на наявність підписів керівника і головного бухгалтера на відповідних видаткових документах, а також на додержання лімітів відпуску. Фактичний відпуск матеріальних цінностей за документами складу зіставляють з даними виробничих звітів та прибутковими документами

господарських підрозділів. Для виявлення фактів використання цінностей не за призначенням, створення неврахованих надлишків матеріальних цінностей, інших порушень контролерам слід застосовувати методи фактичного контролю, зокрема, спостереження, контрольні запуски сировини та матеріалів у виробництво, контрольні заміри фактичного виконання робіт.

При перевірці відпуску у порядку реалізації матеріальних запасів вивчають законність, правильність оформлення та відповідність договорів, угод, рахунків фактур, накладних на відпуск цінностей зі складу, специфікацій та інших супроводжувальних документів, а також відслідковують наявність правильно оформлених довіреностей.

Усі операції з надходження і вибуття товарно-матеріальних цінностей на складах відображають у картках чи книгах складського обліку. Книги мають бути пронумеровані, а кількість сторінок у кінці потрібно засвідчити підписами керівника і головного бухгалтера й скріпити печаткою. Книги чи картки складського обліку видають під розписку з відображенням у реєстрі їх видачі. На окремих аркушах книги чи картках вказують дату, порядковий номер картки, шифр матеріалу, його назву, вимірники, ціну; їх підписує головний бухгалтер (бухгалтер з обліку матеріалів).

Усі прийняті від матеріально відповідальних осіб первинні документи з обліку матеріалів у бухгалтерії перевіряють, за необхідності таксують, групують за джерелами надходження і витрачання матеріалів, після чого проводять записи в реєстрах аналітичного та синтетичного обліку за відповідною кореспонденцією рахунків. У встановлені терміни головний бухгалтер організовує вибіркову або суцільну інвентаризацію товарно-матеріальних цінностей, за результатами якої відображають різницю в облікових реєстрах.

Періодично на місцях зберігання товарно-матеріальних цінностей головний бухгалтер чи працівники матеріального відділу перевіряють стан обліку та зберігання матеріалів, проводять інструктажі щодо правильності записів у картках (книгах) складського обліку, оформлення первинних документів. Для того, щоб перевірка виробничих запасів була найбільш ефективна, а

контролерські процедури максимально точними, контролеру необхідно дослідити порушення і типові помилки в обліку запасів, що зустрічаються найбільш часто, й охарактеризувати їх.

Найважливішим питанням контролю і документальної ревізії є перевірка повноти і своєчасності оприбуткування сільськогосподарської продукції. В кожному господарстві повинна бути розроблена система заходів для забезпечення повного оприбуткування врожаю, запобігання втратам, розкраданню і розбазарюванню одержаної продукції. Керівники господарства, виробничих підрозділів і спеціалісти, облікові працівники зобов'язані здійснювати систематичний контроль за роботою осіб, які займаються збиранням врожаю, визначенням кількості і якості одержаної продукції.

Отже, завдяки постійному контролю раціональне використання запасів призведе до зниження собівартості виготовленої продукції, а отже і ціни, що приведе до збільшення прибутку підприємства.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАПЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності підприємств є наявність та раціональне використання виробничих запасів. У той же час, залишаються невирішеними питання вдосконалення документації оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо нагальною постає проблема автоматизації їх обліку. Вирішення цих питань полягає в розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій з удосконалення методики обліку виробничих запасів, в їх оцінці при вибутті, методики проведення аналізу ефективного використання виробничих запасів, а також посиленні інформаційної та контрольної функцій обліку в управлінні виробництвом. Для вирішення зазначених проблемних аспектів пропонуємо основні напрями удосконалення обліку виробничих запасів, які представлені на рис. 3.1.

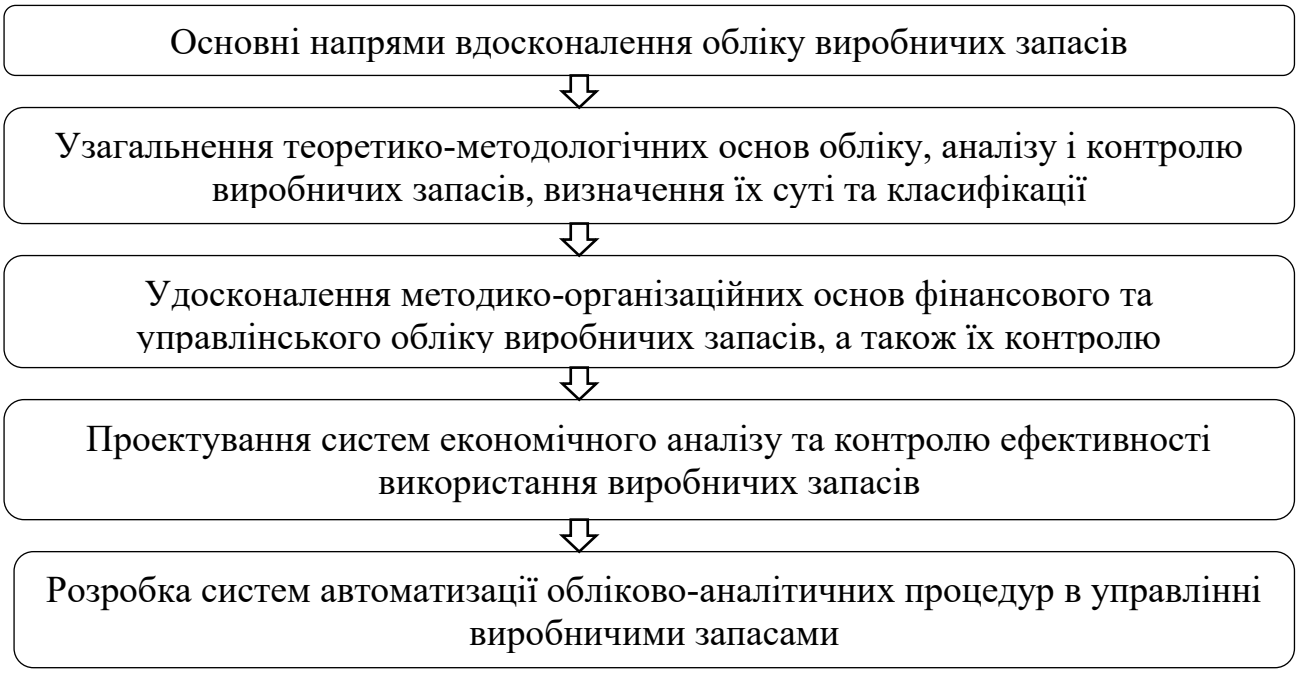

Рис. 3.1. Запропонована структура напрямів удосконалення обліку виробничих запасів.

Запропонований механізм удосконалення обліку виробничих запасів може стати головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу. Так, зазначимо, що спрощення оформлення операцій, пов'язаних з рухом виробничих запасів, дозволить стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризації та удосконалити методологію бухгалтерського обліку, що дозволить розпланувати будівництво складських приміщень у достатній кількості, а також визначити оптимальну потребу у виробничих запасах та їх раціональному використанні.

Значно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна, удосконалюючи процес документування, тобто ширше використовуючи накопичувальні документи (лімітно-забірні картки, відомості тощо), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах (бездокументальну систему оформлення витрат матеріалів).

Поліпшенню ресурсопостачання сприяє впорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт, забезпечення строгого порядку приймання, зберігання й витрат сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо.

Необхідно також упроваджувати ефективні форми попереднього й поточного контролю дотримання норм запасів і витрат матеріальних ресурсів, приділяти більше уваги підвищенню вірогідності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для знаходження резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання.

Спираючись на вищевикладене, вважаємо, що процесу оптимізації обліку виробничих запасів, а також поліпшенню їх корисного використання має сприяти не тільки якісно складена документація, а й налагоджений виробничий процес. Тому для подальшої оптимізації обліку виробничих запасів пропонуємо розроблений економічний механізм (рис. 3.2.).

Рис. 3.2. Механізм удосконалення обліку виробничих запасів

Доцільною також є розробка єдиної форми документа (на відпущення матеріалу), призначеної для машинної обробки. У цей документ варто включити всі об'єкти основного та допоміжного виробництва під відповідними кодами, які б указували напрям використання матеріальних ресурсів - основні вироби, запасні частини, товари народного споживання, разові замовлення, ремонтно-експлуатаційні потреби.

Щоб уникнути помилок і порушень при зборі та реєстрації оперативних фактів про виробничі запаси, що підлягають обліку, доцільно розробити детальні інструкції конкретним виконавцям (у вигляді посадових інструкцій, виписок із графіків документообігу) про порядок і терміни реєстрації даних, а також

використовувати систему заохочень і покарань за виконання своїх обов’язків виконавцями. Проведення контрольних заходів (ревізії, звірки, інвентаризації) знижує ризик неефективної системи збору і реєстрації оперативного факту.

Для вдосконалення обліку виробничих запасів доцільне також використання на всіх ділянках обліку уніфікованих форм документації. Крім того, необхідною умовою також є:

- створення графіків документообігу з обліку запасів і доведення до виконавців їх функцій при створенні і перевірці первинного документа;
- видача розпорядчої документації особам, що відповідають за здійснення тієї або іншої господарської операції і мають право підпису первинних документів;
- контроль із боку працівників бухгалтерії правильності оформлення первинної документації з обліку виробничих запасів (включення в обов'язок бухгалтера, що робить обробку документа, цієї функції через посадові інструкції та встановлення відповідальності за її недотримання).

Таким чином, реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку виробничих запасів призведе до значного підвищення результативності та фінансово-економічної діяльності підприємств, а також дозволить налагодити більш дієвий і менш трудомісткий облік, контроль наявності, руху і використання виробничих запасів, а також досягти їх економії.

Відображення фактів господарського життя, пов’язаних із використанням виробничих запасів, забезпечується за допомогою послідовних операцій із застосуванням відповідних методичних аспектів бухгалтерського обліку. Вказаним операціям передує організація як об’єктивна необхідність функціонування будь-якого процесу, а саме, його впорядкування в часі і просторі. Облік виробничих запасів як складник процесу бухгалтерського обліку є логічною послідовністю етапів, які відбуваються у чітко визначеному порядку та не можуть бути відокремлені один від одного. При цьому відбувається обробка інформаційних даних та узагальнення отриманих результатів у вигляді звітності підприємства.

Процес документування виробничих запасів на складі доцільно поділяти на чотири етапи: надходження (оприбуткування); наявність цінностей; витрачання (вибуття); узагальнення інформації (до моменту передачі в бухгалтерію). На кожному етапі реєстрації інформації має бути мінімальна кількість уніфікованих документів, які накопичують дані про рух запасів.

Від правильності документального оформлення операцій із надходження виробничих запасів залежать достовірність віднесення їх вартості на витрати виробництва і раціональність оцінки залишків незавершеного виробництва. Тому для даного етапу документування доцільно розробити уніфікований документ - Накладна на оприбуткування виробничих запасів.

Вона призначена для документування матеріальних цінностей, які надходять на підприємство з різних джерел (придбані за грошові кошти від постачальників чи підзвітних осіб, виготовлені власними силами, отримані як внесок до статутного капіталу, отримані безкоштовно, отримані в обмін на подібні (неподібні) активи) та облік яких ведеться на рахунку 20 «Виробничі запаси» (у розрізі відповідних субрахунків).

На відміну від існуючого Прибуткового ордеру Накладна на оприбуткування виробничих запасів має спрощену форму та доповнена необхідними реквізитами, які є важливими для формування бухгалтерської інформації про отримані матеріальні цінності. Основним реквізитом документу є «Шляхи надходження виробничих запасів», який передбачає відмітку способу отримання цінностей, від якого в подальшому залежить відображення даних у системі рахунків бухгалтерського обліку. Також уведено графи для наведення інформації щодо кореспонденції рахунків та первісної вартості отриманих цінностей, що надаватиме можливість паралельного формування (накопичення) даних не тільки в аналітичному обліку (в розрізі отриманих цінностей), а й у синтетичному.

На етапі документування наявності матеріальних цінностей на складі доцільно використовувати Номенклатурну картку обліку виробничих запасів та Опис номенклатурних карток. Номенклатурна картка призначена для

накопичення даних про наявність, надходження та вибуття матеріальних цінностей за їх видами, облік яких ведеться на рахунку 20 «Виробничі запаси». Даний документ відкривається на кожний номенклатурний номер матеріальних цінностей та складається матеріально відповідальною особою в одному примірнику в день надходження чи витрачання запасів. Накопичення інформації здійснюється на підставі Накладних на оприбуткування виробничих запасів та Видаткових накладних на відпуск виробничих запасів із виведенням залишку після кожної події надходження (чи витрачання) цінностей.

На відміну від існуючої Картки складського обліку матеріалів запропонований документ є спрощеним, універсальним та доповнений реквізитами, які є суттєвими для формування облікової інформації. Зокрема, введено графи для наведення даних щодо початкового залишку матеріальних цінностей (у розрізі кількості, ціни та вартості), методу оцінювання виробничих запасів під час їх вибуття згідно з Наказом про облікову політику.

За інформацією Номенклатурних карток пропонується вести Опис номенклатурних карток, який застосовується для їх реєстрації і містить індивідуальну стислу характеристику матеріальних цінностей (найменування, номенклатурний номер, відмітку про вибуття), облік яких ведеться на рахунку 20 «Виробничі запаси». Реквізит «Відмітка про вибуття» передбачає позначення того виду матеріальних цінностей, який більше не використовуватиметься у господарській діяльності підприємства. Варто зазначити, що Опис номенклатурних карток є надзвичайно важливим документом у разі наявності великої номенклатури виробничих запасів. А тому під час використання електронного документообігу він буде призначений до швидкого доступу в Номенклатурну картку через номенклатурний номер запасу (чи його найменування). Таким чином, усі зазначені вище пропозиції щодо вдосконалення документального оформлення наявності та надходження виробничих запасів дають можливість отримати більше інформації з меншої кількості документів, що, своєю чергою, впливає на підвищення їх інформативності та аналітичності.

Аналіз наявних типових форм документів з обліку витрачання (вибуття) виробничих запасів указує на існування певних проблем щодо їх документального оформлення, основними з яких є: наявність зайвих реквізитів або ж, навпаки, відсутність необхідної інформації, що впливає на зниження ефективності бухгалтерського обліку та контролю над збереженням, раціональним використанням цінностей на підприємстві. Тому для поліпшення процесу складського документування виробничих запасів удосконалено та запропоновано нові форми, які є спрощеними, уніфікованими та можуть бути використані для реєстрації різних (за шляхом вибуття) операцій: Видаткова накладна на відпуск виробничих запасів, Лімітна картка відпуску запасів у виробництво.

Видаткова накладна на відпуск виробничих запасів призначена для документального оформлення вибуття матеріальних цінностей за різними напрямами (відпущені у виробництво, реалізовані за грошові кошти, безоплатно передані, внесені до статутного капіталу іншого підприємства, відпущені в обмін на подібні (неподібні) активи, використані для власних потреб), облік яких ведеться на рахунку 20 «Виробничі запаси».

Видаткова накладна є внутрішнім документом, який передусім формує інформацію про собівартість витрачених запасів та вказує цілі, для яких вони використовуються (чи вибувають). Запропонований документ порівняно з існуючою Накладною-вимогою на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів має спрощену форму та доповнений новими реквізитами, які є важливими для формування облікової інформації про використання матеріальних цінностей.

Зокрема, реквізит «Шляхи (напрями) вибуття виробничих запасів» передбачає відмітку способу вибуття (відпуску) виробничих запасів, від чого в подальшому залежить відображення даних у системі рахунків бухгалтерського обліку. Також уведено графи для відображення інформації щодо кореспонденції рахунків, собівартості виробничих запасів, які вибули, та методу оцінювання виробничих запасів під час їх вибуття згідно з Наказом про облікову політику.

Одним із напрямів покращення організації обліку виробничих запасів в СТОВ «Стебне» є удосконалення первинного обліку, оскільки на даних первинних документів ґрунтуються всі записи в регістрах синтетичного обліку. Методичними рекомендаціями з обліку запасів передбачено оцінювати запаси за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Тому в досліджуваному підприємстві на дату балансу для контролю за збереженістю запасів необхідно здійснювати їх огляд для виявлення фактів псування, зниження ціни, закінчення терміну зберігання. У випадку зазначення втрати економічної вигоди запасів здійснюється перегляд їх первісної вартості, яка коригується до рівня чистої вартості реалізації (уцінка). Для оформлення даної операції не передбачено первинного документу. Тому пропонуємо уцінку виробничих запасів оформляти із використання первинного документу – Акт уцінки первісної вартості запасів до чистої вартості реалізації. Форма пропонованого документу наведена в додатку Ж.

Кажучи про головний «складський» документ «Лімітно-забірні картки», можемо зауважити, що вони в СТОВ «Стебне» оформляються не зовсім систематично й до бухгалтерії приходять аж у кінці місяця, коли необхідно подавати звітність. Аналогічна процедура й надходжень облікових документів на обробку, а властива тенденція зростання їх кількості на кінець місяця вкрай утруднюють роботу складів підприємства й у групах матеріально-технічного постачання. Тому необхідно удосконалювати облікову роботу, запровадити строгі часові терміни подачі документів, підготувати єдину форму, котра буде містити усю потрібну інформацію, щоб запобігти повторенням. До такої форми раціональним буде передусім включити усі об’єкти основного та допоміжного виробництва (використовуючи коди) та додати графу «напрям» (ремонт, основні вироби, разові замовлення, запасні частини).

Необхідно зазначити, що запропоновані форми документів щодо наявності і руху матеріальних цінностей на складі дають змогу забезпечити мінімальний розрив у часі між отриманням даних про здійснені господарські операції та їх

узагальненням для подальшої передачі до бухгалтерії підприємства. Такий підхід до організації документообігу забезпечить:

- упорядкування руху первинних документів;
- оптимальну кількість виконавців, через яких проходитиме кожний документ, та визначення максимального терміну перебування документа на складі;
- стабільність та ефективність роботи складських працівників та бухгалтерської служби, підвищить їх продуктивність праці;
- чіткість руху й оперативність обробки документів та інформації, що формується на їх підставі.

Досить важливим моментом є також оптимізація структури запасів, для досягнення якої слід використовувати наступний алгоритм (рис. 3.3.).

Рис. 3.3. Алгоритм управління структурою виробничих запасів на підприємстві

Використання даної моделі допоможе покращити ефективність управління запасами на підприємствах, а саме: підвищити ефективність інформаційного забезпечення управління виробничими запасами в господарстві та удосконалити механізм оптимізації обсягу та структури виробничих запасів з урахуванням запланованого обсягу виробництва та збуту.

Разом з цим, для вирішення проблем, пов'язаних з ефективним управлінням запасами в умовах воєнного стану підприємствам необхідно: визначити роль виробничих запасів в структурі підприємства; розробити модель управління запасами враховуючи такі показники, як: термін зберігання запасів, тарифи на транспортування, час їх доставки; дослідити ринок вивчаючи попит та платоспроможність споживачів; за допомогою детального аналізу виділити асортиментні групи, за якими підприємство зможе визначити вплив кожної з них на його прибутковість; приділяти більшу увагу інвентаризації з метою покращення управління товарними запасами і посилення контролю за їх збереженням. Запропоновані заходи сприятимуть розробці нових методів управління запасами, їх аналізу, які підвищать ефективність використання запасів, а також дозволять враховувати реалії сучасності.

Ще одним досить важливим напрямом удосконалення обліку виробничих запасів на підприємстві, забезпечення його достовірності є комплексний перехід саме складського обліку на комп'ютеризовану форму обліку. Важливо, щоб автоматизований облік був не лише в бухгалтерії, але й в осіб, які є матеріально-відповідальними, та ведуть первинний облік виробничих запасів саме на складі. Указом Президента від 14.05.2022 р. №184/2020 було продовження санкції на всі програмні продукти російського походження, тому бухгалтера підприємств намагаються різним способами викручуватись в даній ситуації. Нині в Україні є досить велика кількість бухгалтерських платформ, але нажаль ще немає якісної, а головне зручної комплексної програми для бухгалтерського обліку яка врахує всі аспекти ведення обліку на різних суб'єктах господарської діяльності. Використання комп'ютерних технологій в обліку суттєво підвищує

продуктивність праці бухгалтерської служби і покращує організацію обліку на підприємстві.

Отже, здійснивши дослідження, можна виділити основні напрямки та пропозиції щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління запасами на підприємстві, а саме:

- ✓ підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;
- ✓ удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації запасів, оскільки успішне функціонування підприємств залежить, перш за все, не тільки від удосконалення внутрішньогосподарської діяльності взагалі, а і від того, наскільки розвинута система автоматизації їхньої діяльності;
- ✓ чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств (застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів).

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження можна сформувати наступні висновки та пропозиції:

1. За результатами здійснених досліджень визначено, що в науковій літературі не існує одностайності щодо визначення терміну «виробничі запаси» в працях учених-економістів. Ми погоджуємося із кожним з цих тлумачень, але слід відзначити, що НП(С)БО 9 «Запаси» представляє найбільш точне, досконале та уніфіковане визначення даної категорії, представляючи всі можливі випадки використання даного типу активів.

2. Оцінивши організаційно-економічну характеристику СТОВ «Стебне», яке виступило об'єктом дослідження, встановлено, що господарство спеціалізується на вирощуванні зернових й технічних культур. На підприємстві працює кваліфікований персонал, який разом утворює складний та налагоджений механізм виробництва сільськогосподарської продукції. Підприємство реалізує свою продукцію на зовнішньому та внутрішньому ринках. Оцінка фінансового стану підприємства за період 2018-2022 років свідчить, що воно є фінансово стійким, рентабельним, господарює прибутково.

3. Для синтетичного обліку запасів призначено 2-й клас Плану рахунків «Запаси», а для виробничих запасів рахунок 20 «Виробничі запаси» призначений для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва. Аналітичний облік виробничих запасів ведеться за групами матеріалів, місцями зберігання, матеріально відповідальними особами. Дані за аналітичними рахунками узагальнюються в оборотних відомостях. Рахунки аналітичного обліку використовують для контролю за зберіганням і рухом матеріальних цінностей, їх оцінки, порівняння з даними складського обліку, а також для підведення підсумків інвентаризації. Облік виробничих запасів на складах у СТОВ «Стебне» здійснюється завідуючим складом.

Останній є матеріально-відповідальною особою і з ним укладено відповідний договір за встановленою формою про повну матеріальну відповідальність.

4. Первинні документи по надходженню запасів є основою організації матеріального обліку. Первинні документи по руху запасів повинні ретельно оформлятися, обов'язково містити всі підписи осіб, що здійснили ту або іншу операцію, і коди відповідних об'єктів обліку. Тому для поліпшення процесу документування обліку виробничих запасів удосконалено та запропоновано нові форми, які є спрощеними, уніфікованими та можуть бути використані для реєстрації різних операцій. Також зауважимо, що підприємства самостійно можуть створювати внутрішні документи, але такі які не суперечать встановленим стандартам. Такі документи обов’язково мають бути затверджені Наказом по підприємству.

5. Ще одним досить важливим напрямом удосконалення обліку виробничих запасів на підприємстві, забезпечення його достовірності є комплексний перехід саме складського обліку на комп’ютеризовану форму обліку. Важливо, щоб автоматизований облік був не лише в бухгалтерії, але й в осіб, які є матеріально- відповідальними, та ведуть первинний облік виробничих запасів саме на складі. Указом Президента від 14.05.2022 р. №184/2020 було продовження санкції на всі програмні продукти російського походження, тому бухгалтера підприємств намагаються різним способами викручуватись в даній ситуації. Нині в Україні є досить велика кількість бухгалтерських платформ, але нажаль ще немає якісної, а головне зручної комплексної програми для бухгалтерського обліку яка врахує всі аспекти ведення обліку на різних суб’єктах господарської діяльності.

6. Таким чином, реалізація перелічених напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами призведе до значного підвищення результативності та фінансово-економічної діяльності підприємства, а також дозволить налагодити більш дієвий і менш трудомісткий облік, контроль наявності, руху і використання виробничих запасів, а також досягти їх економії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багрій К.Л. Особливості аналізу ефективності використання матеріальних запасів підприємств. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Вип. 7(25):Ч. 1. Луцьк, 2018. С. 50-58.
2. Бегун С. Особливості визнання та оцінки виробничих запасів. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 3. С. 74-79.
3. Бержанір І.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. Економічний простір. 2016. № 107. С. 161-168.
4. Бондаренко О.М., Тітаренко А.Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2020 № 2. С. 63-67.
5. Бражникова Я. Ю. Удосконалення обліку виробничих запасів з метою підвищення ефективності їх використання на підприємстві. Облік, аналіз і контроль в системі управління суб'єктами економіки: тези доповідей IV Міжнародної студентської наукової конференції, 18-19 жовтня 2018 року. Львів. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 11-12.
6. Булат Г.В. Інформаційна модель внутрішнього аудиту оборотних активів. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 2. С. 199-203.
7. Бурко К.В. Методи обліку витрат в обліковій політиці сільськогосподарських підприємств. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. №2. С. 162-178.
8. Бурлан С.А., Панченко І.М. Облікове забезпечення управління товарними запасами на підприємствах оптової торгівлі. Ефективна економіка. 2019. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7422 (дата звернення: 24.11.2023)

9. Василішин С.І., Ярова В.В. Методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрних підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 650-656.

10. Гайдаржийська О.М., Попович О.В., Юрківська З.Л. Недоліки організації обліку виробничих запасів та напрями їх вдосконалення. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 10. С. 113-120.

11. Гнатюк О.М., Бала О.І. Вітчизняний і зарубіжний досвід управління запасами підприємств: обліковий аспект. Бізнес Інформ. 2021. №2. С. 244-249.

12. Головацька С.І., Бурдейна Л.І. Особливості обліку і оцінки виробничих запасів підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип.5. С.973-976.

13. Грабова Н. М., Кривоносов Ю. Г. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках: Навч. посіб.: А.С.К. 2019. С. 416-419.

14. Довга Т.А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства. Молодий вчений. 2015. № 20. Ч. 1. С. 130-134.

15. Дробязко С.І. Методичні аспекти фінансового обліку товарних запасів підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 1. С. 5-10.

16. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. № 291. База даних Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 11.10.2023).

17. Кирильєва Л.О., Шеховцова Д.Д. Сучасна концепція регуляторів з організації бухгалтерського обліку. Бізнес-Інформ. 2019. № 3. С. 270-275.

18. Коваль Л.В. Облікова політика в управлінні підприємством. Ефективна економіка. 2019. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7048 (дата звернення: 10.11.2023).

19. Коваль Л.В. Облікова політика щодо запасів. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 1. С. 101-110.

20. Коваль Н.І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 7. С. 93-105.

21. Колісник М.З. Облік виробничих запасів. Соціально-гуманітарний вісник. 2019. Вип. 28. С. 99-100.

22. Коцкулич Т.Я. Товарні запаси, їх сутність як об`єкта обліку та аналізу. Соціально-гуманітарний вісник. 2019. Вип. 28. С. 98-99.

23. Кудіна О.М. Процесний підхід до організації обліку виробничих запасів підприємства. Інноваційна економіка. 2015. № 1(56). С. 220-226.

24. Левченко Р.В., Овчиннікова М.А. Удосконалення методичних підходів до формування оптимального розміру товарних запасів на підприємствах оптової торгівлі. Бізнес Інформ. 2019. № 11. С. 204-209.

25. Любар О.О., Ващілова Н.В., Домбровська В.В. Бухгалтерський облік як основне джерело інформації про прийняття управлінських рішень. Економіка та суспільство. 2019. Випуск 20. URL: http://economyandsociety.in.ua/ (дата звернення: 22.09.2023).

26. Макаренко А. П. Удосконалення оподаткування, організації обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів для підвищення ефективності податкового планування на підприємстві. Агросвіт. 2022. № 22. С. 55-63.

27. Меліхова Т.О., Лєвтєрова Л.В. Методичні підходи до проведення внутрішнього аудиту виробничих запасів на сільгосппідприємстві. Агросвіт. 2020. № 2. С. 10-17.

28. Меліхова Т.О., Федоров І.О. Внутрішній контроль виробничих запасів для своєчасного виявлення загроз у системі управління фінансової безпеки підприємства. Агросвіт. 2018. № 2. С. 63-67.

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». Затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 01.01.2012 р. № 929_021. База даних Законодавство України. URL: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 15.08.2023).

30. Момотюк А.А. Роль та значення облікового забезпечення в процесі управління запасами підприємства. Управління, адміністрування та право: проблеми, тенденції, досягнення. Секція 1. Облік, аналіз та контроль в сучасних умовах господарювання. 2021. № 3. С. 61-67.

31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 01.10.2023).

32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999р. № 246. База даних Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text. (дата звернення: 03.09.2023).

33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Затверджено наказом Мінфіну України від 08.10.99 № 237. (зі змінами та доповненнями). База даних Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення: 13.08.2023).

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. № 318. База даних Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text. (дата звернення: 01.08.2023).

35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»». Затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790. База даних Законодавство України. URL: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text (дата звернення: 15.08.2023).

36. Панасюк В.М., Маринович О.О., Шухманн В.А. Обліково-аналітичний інструментарій управління оборотними активами підприємства в частині витрат майбутніх періодів. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 4(2). С. 178-184.

37. Пеняк Ю.С., Бєляєва Л.А., Рудь О.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-5-09-01 (дата звернення 16.11.2023).

38. Пеняк Ю.С. Управління виробничими запасами у сільськогосподарських підприємствах. Економіка АПК. 2017. №1. С.107-110.

39. Писаренко Т.М., Московчук А.Т Стратегічний облік виробничих запасів на промисловому підприємстві. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2019. Вип. 16. С. 105-111.

40. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Мінфіну України від 30.11.99 р. № 291. База даних Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text (дата звернення: 20.09.2023).

41. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755–VI (зі змінами та доповненнями). База даних Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 15.10.2023).

42. Подмешальська Ю. В., Парнюк О. В. Документальне забезпечення обліку товарних запасів на підприємстві. Агросвіт. 2020. № 22. С. 97-104.

43. Подолянчук О.А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 5. С. 88-101.

44. Поліщук О.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами аграрних підприємств. Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». 2020. №42. URL:http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/64.pdf (дата звернення: 26.10.2023).

45. Польова Т.В. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємств. Економічний простір. 2020. № 160. С. 124-128.

46. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996–XIV. (зі змінами і доповненнями). База даних

Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 10.08.2023).

47. Франтовська Д. Теоретичні основи організації та методики обліку виробничих запасів. Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 23 берез. 2022 р. Ч. 2. Вінниця: Редакційно- видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. С. 109-114.

48. Циган Р.М., Дідур С.В., Назаренко К. І. Особливості організації обліку виробничих запасів та їх оцінка в системі бухгалтерського обліку. Ефективна економіка. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6706. (дата звернення: 10.08.2023).

49. Циган Р.М. Порівняння особливостей обліку запасів в облікових системах України і США. Ефективна економіка. 2019. № 11. С. 52-59.

50. Шацкова Л.П., Янковська О.А. Бухгалтерський облік запасів за національними та міжнародними стандартами: порівняльний аспект. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 1/2. С. 31-34.

51. Шевців Л.Ю., Тесляк М.М. Організація та методика обліку виробничих запасів як важливою складової оборотних активів підприємств. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 4(2). С. 65-69.

52. Шевченко Л.Я., Мулява В.Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 4(102). С. 72-76.

53. Шендригоренко М.Т. Актуальні питання організації внутрішньогосподарського контролю використання виробничих запасів. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 5(2). С. 128-132.

54. Maksymenko I., Melikhova T. Accounting and analytical procurement of state financial control and directions of its implementation in Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies, Volume 3 Number 5. Riga: Publishing House "Baltija Publishing. 2017. P. 268-275.